DIONIZO POŠKOS DVARELIS IR BAUBLIAI

MUZIEJŲ METAI 2012

PARENGĖ GINTAUTAS ČIŽIŪNAS

Nuotraukoje dešinėje – Baublių muziejaus ekspozicijos fragmentas 2011 m.
Publikacijoje panaudotos nuotraukos iš Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus archyvų

Bijotų dvaras, kuris ir Bardžių vardu būdavo vadinamas, istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI amžiaus. Ilgą laiką jis priklausė Poškų-Paškevičių giminei. 1558 m. Bardžių dvaras, tuo metu Bardžių-Mikniškių dvaru vadintas, buvo padalintas į dvi dalis – Beatai Paškevičienei ir jos seseriai (tai pirmosios žinios apie Bijotus, randamos išlikusiuose rašytiniuose šaltiniuose). 1790–1830 m. Bijotų dvare gyveno Dionizas Poška (tikroji pavardė – Paškevičius). Jis buvo nupirkęs dvaro centrą ir nemažai aplinkinių žemių. Po kurio laiko dalį dvarų D. Poška perleido savo tėvui. Pašlijus santykiams tarp tėvo ir sūnaus, buvo suformuoti du dvarai – Bardžių, kuriuos valdė D. Poška, ir Bijotų, kur šeimininkavo D. Poškos tėvas ir jo netikras sūnus Norbertas Paškevičius.

1812 m. D. Poška įrengė pirmąjį Lietuvos kraštotyros muziejų, kuris ir šiandien labiausiai lankoma vieta šiame krašte. Muziejus buvo pradėtas formuoti į dvaro sodybą atitempto seniau apylinkėse augusio ir Baubliu vadinto šimtamečio džiūstančio ąžuolo kamiene. Pasakojama, kad seniau žmonės ąžuolą Baubliu vadindavo dėl to, kad vėjas jo giliose drevėse baubte baubdavo. Pats rašytojas Baublio vardą siejo su senovės lietuvių medaus dievaičiu Bubilu.

Baubliai į D. Poškos dvarelio teritoriją yra atvežti iš Vyšniakalnio, vietovės, kurią gyventojai vėliau ir Ąžuolija vadindavo.

1811 m. pavasarį storieji ąžuolai dar buvo gyvi, bet jau vos vos žaliavo. Gyventojai (sakoma, kad piemenys), norėdami išrūkyti po jų šaknimis urvuose buvusias lapes, prikišo į juos šakų ir užkūrė ugnį. Anot buvusio ilgamečio Baublių muziejininko Aleksandro Bardausko („Aleksandro Bardausko Baubliai“, *Šiaurės Atėnai*, 2012-01- 24, Nr. 3(1069), interneto prieiga http://www.satenai.lt/?p=4856), „Tie medžiai buvo sausaviduriai ir išpuvę, viršuje dar drevės patraukė ugnį kaip į kaminą, ir ąžuolai išdegė. Tik pastebėję degančius, kadangi laikė juos šventais ir jie buvo liekanos šventovių, subėgo su triukšmu visi gyventojai ir užgesino.

1812 m. kovo mėnesį Dionizas Poška nuvyko pažiūrėti tų ąžuolų ir nuliūdo, kad jie išpuvę, kad nudegę, tik vėjas pučia, ūžia, baubia per išdegusias skyles. Pirmiau iš to tuos ąžuolus jis ir pradėjo vadinti Baubliais. Tada jis sutelkė dvidešimties vyrų talką. Šie su kirviais per keletą dienų tuos ąžuolus ir nukirto.

Kada nukirto, tai iš jų dar priskaitė vienam septynis šimtus keturiasdešimt metų (pagal priaugimo rieves). Bet kadangi didesnė dalis buvo tuščia ir išpuvusi, išdegusi, tai spėjama, kad amžiaus jie turėjo daugiau negu dvigubai. Reiškia, ne mažiau kaip po pusantro tūkstančio metų. O nukirtus vieną iš jų dalimis parvežęs. Jis buvo labiau išdegęs, jis dabar yra sulopytas.

O antrąjį ąžuolą ritinte ritino. Kada talkininkai ant Vyšniakalnio susirinko ritinti šito Baublio, tai su jais buvo ir pats Dionizas Poška. Jis buvo baigęs Kražių jėzuitų gimnaziją, tada vadinamą mokslinyčia, mes dabar sakome – vidurinę mokyklą, Raseinių teisme raštininku dirbo; paskui į senatvę savo sodyboje buvo užpultas plėšikų, sumuštas. Paskui jis pasiligojo ir liko kojų invalidas. Abi kojas iki kelių jam paralyžiavo. Net jo rankraščiuose yra parašyta: vaikščioti negaliu, nes iki pačių kelių esu luošas abiem kojomis. [...]

Kada talkininkai susirinko ant Vyšniakalnio ritinti šito Baublio, tai ir pats Poška ten nuvažiavo, nusivežė degtinės bačkutę, susirinkusiems talkininkams davė išgerti po raginę, kad juos paskatintų. Na, o paskui Poška ritino bačkutę su degtine, o talkininkai paskui jį „ura“ šaukdami, baubdami tą ąžuolą per lauką ritino. Sako, jis atsiritina tam tikrą nuotolį tą bačkutę su degtine, vargšas per purvynus rėplomis, atsisukęs žiūri per petį, kad vyrai jau per pusiaudienį atsilikę. Galvoja, gana. Atsisėda ant bačkutės. O tie, pamatę, kad Poška atsisėdo ant bačkutės, „davaj ura“ sušaukė, subaubė, atritino iki jo. Davė vėl po raginę.

O kada ąžuolą parritino ir pastatė jo kieme ant aplink čia tekančio Pelos upelio kranto, tada išgėrė visą bačkutę, o prisigėrę dainavo ir vėl kaip jaučiai baubė, dėl to ir Baubliais pavadino.[...]“

Pasak A. Bardausko, „Antrasis jo ąžuolas, Baubliu vadinamas, buvo daugiau kaip darbo kabinetas. Beje, ir čia duryse Poška yra palikęs savo ranka rašytą užrašą, kuris ir dabar tebėra išskaitomas. Tik užrašyta lenkiškai. Lietuviškai tie žodžiai skambėtų taip: „Ąžuole mano mielasis, ąžuole mano mylimasis, meilesnės man tavo nei rūmų sienos, tu liūdesio valandoje vienintelė paguoda, aš tada linksmas, kai po tavo stogu.“

Na o tos koplytėlės, pasak to paties A. Bardausko, „gyventojų pastatytos vėliau, po Poškos baublių. Gyventojai, kirsdami ąžuolą, rado jį kiek apipuvusį. Pamėgdžiodami Pošką, imituodami jo baublius, jie išskaptavo ir prie kelio pastatė koplytėlę, įstatė ten šventąjį, kad kai žmonės eis pro šalį, važiuos, keltų kepurę, pagarbą atiduotų. [...] Aukščiau yra antrasis Baubliukas. Jį pastatė A. Bardauskas. Čia, anot jo, „yra Bardių kaime buvusi Sabučių giminės koplytėlė. Netoli nuo čia, už trijų kilometrų. Ji buvo tiek apleista, kad buvo likęs tik medžio kelmas. Susitariau su tų Sabučių giminės proanūkiais, gavau teisę čia parvežti, pastačiau, įstiklinau, iš moterėlių gavau senos koplytėlės statulą, įdėjau. Kaip du Baubliai, dvi pilaitės, norėjau, kad ir du Baubliukai būtų.“

D. Poškos pastatytas didysis Baublys iš pradžių tai buvo paties D. Poškos darbui, poilsiui pritaikytas kambarėlis, kur jis laikė savo biblioteką. Joje būta apie 200 knygų. Čia D. Poška saugojo ir savo surinktą archeologinę, etnografinę bei istorinę medžiagą, senovės dievų atvaizdus, turėtus žymių žmonių portretus. 1824 m. jis įrengė dar ir mažesnį Baublį, o didžiajame įkūrė muziejų. Tais laikais Baublys ir jame saugoti eksponatai bei įrašai kėlė daugelio lietuvių patriotines nuotaikas, skatino juos domėtis Lietuvos istorija, kultūra, tyrinėti ją. Vėliau D. Poškos surinkti, saugoti eksponatai jo paties valia (testamentu) pasklido po Lietuvą. Daug jo eksponatų prieš 1914 m. karą

buvo išvežta į Tauragės gimnaziją ir ten per karą žuvo. Išlikę ir ilgus metus Baubliuose buvo eksponuojami D. Poškos surinkti ir baubliuose „įkurdinti“ karių krūtinės šarvai, patrankos sviediniai iš karų su švedais, vieliniai kolčiuginiai šarvai, banginio šonkauliai, rasti Poškos apylinkėje, keletas akmenų, stovėjusių po tais ąžuolais baubliais, prie aukuro, dar kelmai plokščiaviršiai, vadinti „dūšių staliukais“, statulos su galvomis (natūralūs akmenys), vadinamosios „akmeninės, užkeiktos Bobos“, lovys, akmens gelda (akmens amžiaus girna).

„Lietuvių enciklopedijoje“ (t. 2, p. 270) rašoma, kad nusenusių ąžuolų tuščiaviduris kamienas buvo garbinamas dar ir krikščionybės laikais. Tokie ąžuolai būdavo vadinami baubliais. Jų viduje, kaip kokiose koplytėlėse, mūsų prabočiai statydavo šventųjų statulėles. Tikėtina, kad visa tai D. Poška žinojo. Tą seną tradiciją jis kiek pakoregavo ir Baublyje, kurio apimtis siekė 12,5 metro, „įkurdino“ prie Adakavo, Baisogalos, Nevėžio paupiuose surinktus senovinius radinius (šarvus, suakmenėjusias mamuto iltis), senovinius namų apyvokus daiktus, daug kitų vertingų senienų. Padabinęs Baublio sienas įžymių Lietuvos valstybės veikėjų portretais, muziejėlio kūrėjas viešai raštu paskelbė, kad „Čion kitąkart pagonys pjovė ožkas, o dabar gyvena Dionizas Poška“

Baublyje stovėjo stalelis, kurio šone D. Poška savo ranka lenkų kalba buvo užrašęs: „Giminių, kaimynų, prietelių ir svečių prašau iš čia neimti Baublio turto, taip pat ir ginkluota kario ranka svetimos nuosavybės tegul neliečia“.

1930–1931 m. visuomenės iniciatyva baubliai buvo apdengti mediniais gaubtais ir suveržti metaliniais lankais. Taip baubliai po pastoge atsirado po 119 metų nuo jų pastatymo Bardžiuose.

1945 m. įkurtas valstybinis Dionizo Poškos baublių muziejus.

1956 m. baubliai pirmą kartą buvo konservuojami.

1963 m. Baublių muziejus tapo Šiaulių „Aušros“ muziejaus filialu.

1969 m. baublių kompleksas paskelbtas respublikinės reikšmės istorijos paminklu.

1971 m. baubliai uždengti stikliniais gaubtais.

1998 m. sutvirtinti baublių pamatai, įrengta lietaus vandens nutekėjimo sistema.

2008 m. Baublių muziejus tapo Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus filialu ir juo iki šiol yra. Tais pačiais metais baubliai paskelbti kultūros paminklu.

2009 m. spalio mėn. baubliai pradėti renovuoti. Darbai užbaigti 2011 m. spalio mėnesį.

Nuotraukose:
Viršuje – renovuotas vandens malūnas 2011 m.;
Dešinėje (nuo viršaus): Dionizo Poškos premijos 2011 m. laureatė Viktorija Daujotytė (viduryje) su bičiuliais ir kūrybos gerbėjais prie Baublio 2011 m.;
Baublių muziejaus kompleksas 2011 m.

Nuotraukos – iš Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus archyvų